Roberts Zīle: Vairāk Eiropas? Bet mazāk kopējā budžeta?

12.07.2012 20:43

Roberts Zīle, Eiropas Parlamenta deputāts (ECR – TB/LNNK).

Raksts publicēts portālā "Delfi.lv" 2012. gada 12. jūlijā.

Pēdējā ES samitā pirms divām nedēļām Briselē ES lielvalstu līderi blakus aizkulišu kombināciju izspēlēm un brašiem paziņojumiem beidzot it kā nonāca līdz atskārsmei - eirozonas krīze nav atrisināma bez reāliem soļiem ciešākas finanšu, fiskālās un ekonomiskās integrācijas virzienā. Taču šķiet, ka gandrīz katram ir sava izpratne, ko tas īsti nozīmē, un kā to sasniegt. Virzība uz ciešāku integrāciju, kas dažu izpratnē nozīmē arī "politisko savienību" jeb, citiem vārdiem, federālu Eiropu, visdrīzāk ir vienīgais reālais nākotnes scenārijs, ja mēs izslēdzam eirozonas vai visas ES dezintegrāciju vai sabrukumu. Savukārt, lai sasniegtu šo mērķi, bagātajām t.s "ES kodola" valstīm ar Vāciju priekšgalā neatliks nekas cits, kā pavērt plašāk savus maciņus, lai cik nepopulāra šī ideja arī nebūtu to nodokļu maksātāju vidū.

Latvijas intereses

Protams, ciešākas integrācijas process sevī ietver arī dalībvalstu suverenitātes ievērojamu samazināšanos. Latvijai tādēļ ir būtiski apzināties savas intereses - ieguvumus un zaudējumus no jaunās - daudz integrētākās Eiropas. Un, šajā kontekstā ir svarīgi atcerēties, ka viens no būtiskiem iemesliem, kas Latvijas tautai 2004. gadā lika izšķirties par labu integrācijai ES, bija arī tās uzsvars uz dalībvalstu kohēziju jeb ekonomisko izlīdzināšanu. Pievienoties ES nozīmēja pievienošanos bagāto klubam.

Diemžēl, ES dalībvalstu kohēzija nebūt nav notikusi tik strauji, kā gribētos. Latvijas IKP uz vienu iedzīvotāju pēc pirktspējas paritātes joprojām ir tikai 58% no ES vidējā. Krīze smagi iedragāja vairāku perifēro eirozonas valstu ekonomikas, skaidri atsedzot riskus, ko nes vienotas monetāras sistēmas ieviešana valstīs ar visdažādāka līmeņa ekonomikām. Ekonomistiem, kas jau no eiro izveides sākuma bažījās, par to, ka ar vienotu valūtu bez politiskas savienības būs par maz, ir izrādījusies taisnība.

Ko šajā situācijā Eiropai darīt? Diemžēl dažādām dalībvalstīm un politiskajiem līderiem par to ir ļoti atšķirīga izpratne - vieni ir ar mieru ieviest kopējās parādsaistības, citi tikai piemērot striktus kritērijus nacionālajiem budžetiem, vieni ir ar mieru ieviest ES mēroga banku depozītu garantijas, citi grib panākt tikai vienotu banku uzraudzību. Pēdējā samita rezultātus, kuriem finanšu tirgi jau atkal ir devuši negatīvu atzinumu augošu Spānijas un Itālijas valsts parādzīmju procentu likmju veidā, noteica lielāko valstu taktiskie soļi, kas balstījās tikai uz to nacionālajām un iekšpolitiskajām interesēm. Tomēr eirozonas valstu līderu paziņojumos var novērot vienu kopēju tendenci - jo pozitīvāka ir attiecīgo valstu eksporta bilance attiecībā pret pārējo eirozonu un jo lielāka to banku un pensiju fondu iesaistīšanās krīzes skartajās valstīs, jo lielāka vēlme pēc federalizācijas. Taču vienā aspektā gan Somija, gan Vācija, gan Nīderlande un pat ārpus eirozonas esošā Lielbritānija ir vienisprātis - nākamais ES daudzgadu budžets ir jāsamazina!

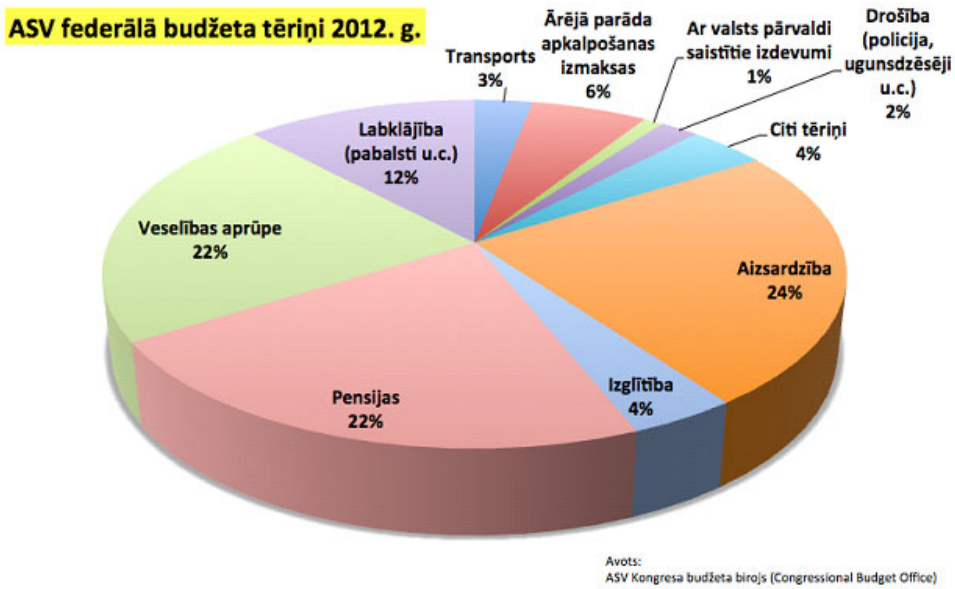
Taču gribētu atgādināt, ka strīdi šobrīd notiek par procenta simtdaļu lielām novirzēm ES budžetā, kas

kopumā sastāda tikai **1%** no ES iekšzemes kopprodukta! Un tad ir jāuzdod jautājums federālās Eiropas atbalstītājiem - vai viņi apzinās, kādas gan Eiropas Savienotās Valstis var izveidot ar centrālo budžetu 1% apmērā no IKP? Kādas ekonomiskās, politiskās un sociālās sekas federācijas būvēšana šādā veidā var izraisīt?

Tādēļ situācijā, kad ES virzās uz federāla tipa savienību ar kopīgu budžeta un banku uzraudzību, kopīgām parāda saistībām, nodokļu sistēmu u.t.t., Latvijai un citām nosacīti nabadzīgākajam ES dalībvalstīm ir jāuzdod svarīgs jautājums - vai mūsu dzīves līmenis arī tuvināsies ES vidējam? Vai mūsu jaunā paaudze izvēlēsies visus savus labākos dzīves gadus pavadīt rūpējoties par valsts parādu atmaksu (cita starpā, arī lai citās ES valstīs saglabātu to augstos sociālos un pensiju standartus), vai arī dosies uz tām valstīm, kurās ir labākās sociālās un darbavietu garantijas. Cik liela būs dzīves kvalitātes atšķirība dažādās ES dalībvalstīs pie šāda "Vienotās Eiropas" modeļa, kurā budžeta pārdale ES līmenī notiek tikai 1% apmērā no IKP?

ASV piemērs

Piemēram, ASV, kas ir līdzīga mēroga ekonomika un monetārā savienība, federālais jeb centrālais valsts budžets svārstās starp 20 - 25% no IKP. Atšķirībā no ES institūcijām, ASV valdības pārziņā ir iedzīvotāju, uzņēmumu un sociālā budžeta iekasēšana, kas attiecīgi arī ļauj finansēt, cita starpā, valsts pārvaldītās veselības aprūpes programmas, kā arī izmaksāt pensijas un pabalstus.

Tā kā ASV federālā budžeta līdzekļi ir tik lieli, valstij, kā arī investoriem nav jāsatraucas par to, kā valsts tiks galā ar krīzi. Kā atceramies, krīzes sākumā, ASV bankas tika rekapitalizētas pavisam ātri un veiksmīgi, tādējādi nepadziļinot problēmas vēl vairāk. Protams, arī Eiropā valstis var dot naudu savām bankām, tomēr tas nozīmē, ka pašu valstu parāds pieaug un ne tik ilgā laikā bijušās banku problēmas kļūst par valsts maksātspējas problēmām. Labs piemērs ir Spānija, kurai līdz krīzes sākumam bija salīdzinoši mazs parāds un sabalansēts budžets. Tagad Spānija ir viena no eirozonas problēmvalstīm, kur sekas izjūt arī tie, kuri pie krīzes nekādi nav vainojami.

ASV štatu iedzīvotājiem, savukārt, nav jāsatraucas, ka viņu pensijas vai pabalsti tiks apcirpti tāpēc, ka štats būs atdevis savus līdzekļus krīzes risināšanai. Par attiecīgā štata izdarībām neproporcionāli vairāk maksās citi, tomēr tā kā štatu maksātie nodokļi nonāk vienā katlā, ASV nevar dzirdēt pārmetumus, kas veltīti Floridai, Kalifornijai vai Nevadai. Pie tam kopējās ekonomikas stipruma ietvaros valstij ir izdevīgāk vairāk attiecīgajā brīdī virzīt naudu no viena reģiona uz otru.

Šo saprotot, ir skaidrs, ka Eiropa var attīstīties tikai divējādi. Ja viss paliek kā pašlaik, tad eirozona un ilgākā laikā Eiropas Savienība kopumā sāks dezintegrēties, jo valstu nesaskaņas pieņemsies spēkā un

nevienai pusei spēles noteikumi nav pieņemami. Otrais attīstības variants, savukārt, ir soļi tuvāk ciešāk integrētai Eiropai. Tas nozīmē, ka ir nepieciešams daudz lielāks ES mēroga budžets, ar kuru varētu nodrošināt patiesu eirozonas stabilitāti un novērst ne tikai esošās ekonomiskās likstas, bet arī panākt lielāku kohēziju un solidaritāti Eiropas Savienībā. Un tad ir jāmaina arī funkciju sadalījums - ko par nodokļu maksātāju naudu viņu labā veic dalībvalstis, un ko centralizēti ES. Piemēram, ASV centrālā valdība rūpējas arī par sociālo un veselības aprūpes politiku. Jā, tas ir dārgi un "pārlieku izlīdzinoši", taču pretējā gadījumā runas par ciešāku ES finanšu, ekonomikas un politisko savienību ir tikai aizsegs šauru nacionālo interešu īstenošanai.

Aicinājums valdībai

Diemžēl ES bagātāko jeb tā saukto donorvalstu reālā politika šodien ir visai tāla no izpratnes par nepieciešamību ieguldīt lielākus līdzekļus ES kopējā budžetā. Atcerēsimies kaut vai Vācijas uzstājīgo cīņu pret jebkāda veida eirozonas parādu "kopiskošanu", neizpratni pret Latvijas un dažu citu "apdalītāko" ES valstu centieniem panākt lielāku vienlīdzību lauksaimniecības tiešmaksājumu jomā, vai arī bagātāko ES valstu iestāšanos par reālos skaitļos **mazāku,** nevis **lielāku** ES nākamo daudzgadu budžetu. Šīs tendences ir pilnīgā pretrunā it kā deklarētajam mērķim panākt ciešāku integrāciju.

Es ļoti ceru, ka ES "kodola" valstis, un, jo īpaši, Vācija, nav iedomājušās vairāk integrētas Eiropas scenāriju kā tādu, kurā caur daudzu funkciju centralizāciju vēl vairāk pieaug lielvalstu ietekme, ES perifērās valstis ir spiestas dzīvot pēc Vācijas parauga striktajiem fiskālajiem nosacījumiem, likvidēt iespēju palielināt savu konkurētspēju ar zemāku nodokļu vai agresīvākas monetārās politikas palīdzību, un vienlaikus turpināt saņemt to pašu attiecībā pret ASV piemēru niecīgo maksājumu apjomu.

Ja mēs ciešāk "integrētu" ES modeli bez ievērojama kopējā budžeta palielinājuma iedomāsimies miniatūrā, tad, piemēram, Latvijā Latgalei un Rīgai katrai atsevišķi vajadzētu iztikt gandrīz tikai no saviem nodokļu ieņēmumiem, un visas Latvijas kopējais budžets būtu tikai 1% no IKP, no kura mēs mazliet iedalītu Latgales infrastruktūras uzlabošanai. Pašiem latgaliešiem būtu jāmaksā pensijas balstoties uz tiem sociālā nodokļa maksājumiem, ko viņiem izdotos iekasēt, bankas Rīgā viņiem aizdotu tikai uz augstām procentu likmēm (jo riski taču lieli), toties viņiem būtu "privilēģija" par latiem nopirkt preces Rīgas tirdzniecības bāzēs. Visu finanšu, nodokļu politiku, ārpolitiku u.t.t., noteiktu Rīgā. Un, protams, lauksaimniecības tiešmaksājumi Pierīgā būtu septiņas reizes augstāki!

Līdz ar to es aicinu Latvijas premjerministru un finanšu ministru kā Eiropas Tautas partiju grupas biedrus, kuri ir snieguši lielu atbalstu šīs politiskās "ģimenes" līderei Angelai Merkelei, risinot sarunas ar ES lielvalstīm par turpmākajiem pasākumiem virzībā uz ciešāku integrāciju uzstāt uz aizvien lielāku budžeta pārdali ES līmenī, veicinot reālu ES dalībvalstu kohēziju jeb sociālo un ekonomisko izlīdzināšanu. Pēc principa - jo vairāk Eiropas, jo vairāk kopējā budžeta!

Pretējā gadījumā, es domāju, ka pēc dažiem gadiem mēs ieraudzīsim ekonomiskās attīstības ziņā vēl sašķeltāku Eiropu, ar ārkārtīgi bagātu Vāciju centrā un virkni perifēro valstu, kuras būs pametis viss kvalificētais darbaspēks, kuru reģioni būs palikuši tukši vai tajos pārsvarā dzīvos pensionāri, bet sabiedrība kopumā būs degradēta un kriminalizēta. Tā būs modernā Romas impērija, tikai ar "cilvēcisku seju".